

УПРАВЛІННЯ КОНФІСКОВАНИМИ АКТИВАМИ

Крамар Руслана Іванівна

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувачка кафедри судоустрою прокуратури та адвокатури
ЗВО «Львівський університет бізнесу та права»
м. Львів, Україна*

Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів в Україні було створено у період коли арештовані у кримінальних провадженнях активи вартістю в сотні тисяч гривень по усій країні або залишались у володінні власника із заборонаю його відчуження, або було вилучене у нього⁶. Однак обидві ці ситуації негативно впливають на вартість або капіталізацію та/або інвестиційну привабливість таких активів⁷. Під час вилучення арештованого майна у власника жоден державний орган не має права активно діяти з ним, а може лише утримувати його. Однак, як зазначає О. Любенченко правоохоронні органи часто не мають коштів для зберігання арештованого майна⁸.

Тому цей вид арешту – це, по суті, арешт та фіксація майна, що перебуває в обігу, що неминуче призведе до знецінення майна. Ця девальвація має негативний вплив на всіх – будь то власник, у разі повернення знеціненого майна після зняття арешту, або держава – у разі повернення знеціненого майна через конфіскацію або спеціальну конфіскацію⁹.

Згідно з п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону про АРМА управління активами – це діяльність по збереженню активів, вилучених у кримінальному провадженні, та їх економічної вартості, або продажу таких активів або

⁶ Ростовська К. В. (2018). Проблемні питання взаємодії суб'єктів формування та суб'єктів реалізації державної антикорупційної політики. *Правова позиція*, 2(21), 80–84. Вилучено з http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/3244/1/ilovepdf_com-80-84.pdf

⁷ Vorivodina, A. R. (2015). Constitutional and Legal Support of State-Owned Property Management in the Republic of Kazakhstan. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(5S3), 188. Retrieved from <https://www.richtmann.org/journal/index.php/mjss/article/view/7761>

⁸ Lubenchenko O. E. (2020). Organization and Methodological Support of Financial Monitoring in an Auditing Firm: New Requirements. *Statistics of Ukraine*, 90(4), 81-91. Retrieved from [https://doi.org/10.31767/su.4\(91\)2020.04.09](https://doi.org/10.31767/su.4(91)2020.04.09)

⁹ J. Dombrow and G. K. Turnbull (2004). Trends in real estate research, 1988–2001: what's hot and what's not. *The Journal of Real Estate Finance and Economics*, vol. 29, no. 1, 47–70. Retrieved from <https://link.springer.com/article/10.1023/B:REAL.0000027200.04482.1e>

передачі їх в управління, а також реалізація майна, конфіскованого у кримінальному провадженні¹⁰.

Рішення про передання активів в управління АРМА не приймається Національним агентством самостійно, тобто АРМА не наділено дискреційними повноваженнями вирішувати долю активів.

Варто зазначити, що АРМА має право вибрати метод управління активами.

У процедурі менеджменту активів, приймає участь і управитель, тобто юридична особа, що здатна запропонувати ефективний підприємницький механізм управління активом, яка принесла б значний ефект від його управління.

Управитель зобов'язаний надати уповноваженим особам Національного агентства доступ до активів прийнятих в управління для проведення контрольних заходів, а також до документів у сфері управління такими активами та їх ефективного використання. У разі виявлення факту неналежного управління активами або спроби незаконного відчуження активів управителем Національне агентство повідомляє про це правоохоронним органам для проведення перевірки і реагування відповідно до законодавства та невідкладно здійснює зміну управителя зазначених активів.

Використання активів, які були арештовані, але рішення про конфіскацію яких ще не прийнято, призводить до серйозних етичних і фінансових проблем. Основна етична проблема полягає в наступному: якщо прокурорам, суддям, працівникам правоохоронних органів дозволено в будь-який момент скористатися будь-яким автомобілем або іншим засобом пересування, заарештованим на попередньому етапі розслідування, у них може бути відсутнім стимул для роботи над завершенням справи про конфіскацію. Крім цього, подібна практика тимчасового користування створює для правоохоронних органів непотрібні стимули для арешту активів, часом без необхідних доказів. З фінансової точки зору виникають проблеми витрат, особливо в разі, якщо суд постановив повернути майно: оскільки користування активом зменшує його вартість, потрібно відшкодування збитків з вільних оборотних коштів держави.

Керуючий активами повинен брати участь в обговореннях з іншими фахівцями-практиками, розглядаючи пропоновані рішення про накладення заборони та про управління активами. Консультації також можуть бути корисні, коли пропозиція або рішення про управління активами, на які накладено заборону, може вплинути на їх вартість.

¹⁰ Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (Закон України). № 772-VIII. (2015). Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/772-19#Text>.

Подібні консультації можуть допомогти запобігти подачу позовів про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок неправильного управління, особливо якщо в обговореннях беруть участь підозрюваний, фахівець, який отримав постанову про накладення заборони на майно, і зацікавлені треті сторони. Думки всіх сторін, що брали участь слід записати і уважно вивчити. Однак саме керуючий активами приймає остаточне рішення, яке він потім напруляє в суд.

Повноваження на продаж активів в різних країнах відрізняються: в деяких державах керуючий активами володіє цими повноваженнями згідно із законом, у інших суд видає постанову про надання керуючому активами повноважень на їх реалізацію.

При продажу активів згідно з повноваженнями на реалізацію керуючий зазвичай має достатню свободу при виборі процесу. Слід використовувати найбільш прозорі процедури, щоб запобігти або звести до мінімуму можливі звинувачення в неправильному управлінні. З цієї причини краще всього організувати продаж активів на широко відомому і професійному відкритому аукціоні. Іноді заборону накладають на спеціалізовані або екзотичні типи активів. Їх можна продати, використовуючи методи, які забезпечать максимальну ціну (такі, як продаж на спеціалізованих ринках).

Подібні рішення про продаж активів повинні прийматися після консультацій з фахівцями і докладно документуватися. У багатьох державах ці завдання вирішуються за допомогою онлайн-аукціонів або інших інтернет-ресурсів, що спеціалізуються на продажу активів, із заздалегідь вказаним мінімальним числом ставок.

У деяких державах структура винагороди, яка виплачується керуючому активами, чітко визначена в законодавстві про конфіскацію. Іноді рішення про винагороду приймається на розсуд суду, інформація про нього підлягає повному розкриттю, а саме воно – обов'язковому аудиту.

У законодавстві про конфіскацію активів зазвичай передбачено, що винагорода керуючого активами віднімається з доходів від конфіскації у вигляді фіксованого відсотка або у вигляді оплати тієї чи іншої послуги, за погодинною ставкою або згідно з розцінками на послуги. Оскільки від керівника може знадобитися робота з активами протягом тривалого періоду часу, бажано, щоб він регулярно надавав прокурору інформацію про збільшення розміру винагороди, належного йому за виконану роботу. Накопичення суми винагороди може вказати прокурору на те, що виконання постанови стає економічно не вигідним і бажано розглянути інші методи виконання постанови.

Існують обставини, при яких керуючий активами виконує велику роботу, але отримати його винагороду з конфіскованих активів неможливо (наприклад, при припиненні справи про конфіскацію або її

невдале завершення). В таких обставинах винагороду керуючому повинні виплатити органи, які ведуть справу про конфіскацію. Корисним інструментом для оплати витрат з управління активами може виявитися фонд конфіскації. Згідно з практикою ефективної роботи, ці питання повинні розглядатися і вирішуватися прокурорами, які керують активами і судами якомога раніше, щоб уникнути непорозумінь і суперечок на більш пізньому етапі.

Фінансові ресурси потрібні на всіх етапах процесу конфіскації активів, включаючи їх відстеження, накладення заборони на їх використання, управління ними та їх ліквідацію. Діяльність з управління активами може бути дорогою і вимагає механізмів забезпечення стабільного, постійного і достатнього фінансування. У деяких випадках управління активами може фінансуватися із загального бюджету, в інших – з фонду конфіскації.

Адміністративно-правовий механізм контролю за ефективністю управління активами – це система передбачених законодавством, дій щодо забезпечення виконання планових завдань Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів та формування інформації про хід реалізації і досягнення мети управлінської діяльності. Елементами механізму контролю за ефективністю управління активами є суб'єкт контролю, об'єкт контролю, мета здійснення контролю, завдання контролю.

АРМА має чітке стратегічне бачення та робочий план, особливо щодо формування та довгострокове планування національної системи розслідувань та пошуку активів. Пріоритетом є орієнтованість на інституційний розвиток, ефективне виконання функцій АРМА, гармонізацію і вдосконалення національного законодавства з міжнародними стандартами, в рамках виконання міжнародних зобов'язань України, запозичення кращих міжнародних практик, а також рекомендацій міжнародних інституцій.